

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: Důstojnost člověka jako základ sociální a pedagogické práce s romskými klienty v NZDM

Autor práce: Bc. Dominika Váňová

Obor studia: Pedagogika volného času

Posudek vypracoval: Lukáš Novák

Datum: 14. května 2017

1) Obecná charakteristika práce

Deklarovaným cílem předložené diplomové práce je podle autorky (str. 7) „ukázat, že přístup pracovníků NZDM založený na respektování důstojnosti a práv každého člověka vede u klientů k pozitivnímu ovlivňování jejich osobnosti a morálky, k formování jejich hodnot“, a „ nabídnout možné efektivní způsoby, jak s romskými klienty pracovat, uvést konkrétní příklady z praxe“. Obsah práce této deklaraci ovšem příliš neodpovídá.

Velká většina práce (str. 9–64) je poněkud nesourodou kompilací často elementárních informací z různých zdrojů k široké paletě témat: Romové, jejich identita, historie a postavení v současné ČR (kap. 1); charakteristika adolescence jako životního období (kap. 2.1–2.2), přehled typů rizikového chování (kap. 2.3), NZDM (kap. 3), pojem lidské důstojnosti (kap. 5). Autorka v drtivé většině informace pouze uvádí bez jakéhokoliv odstupku či reflexe, pouze zřídka je velmi stručně glosuje stylem: toto je důležité, s tímto souhlasím. Tato svá příležitostná hodnocení a názory ovšem autorka nepodkládá prakticky žádnou argumentací; maximálně argumentuje svojí zkušeností pracovnice NZDM. Téměř chybí jakýkoliv kritický odstupčí zkoumání vzájemné konsistence kompilovaných názorů, vzájemné rozpory jsou přehlíženy nebo nanejvýš bez zaujetí stanoviska konstatovány, což vede k již zmíněné nesourodosti až nekonsistenci (bude doloženo níže). Autorka se nepokouší z nashromážděných informací vytěžit nějaký vlastní komplexní pohled, neprovádí žádnou syntézu; u většiny uváděných údajů není patrné, k čemu slouží a proč jsou v práci uvedeny (kromě faktu, že se tématu nějak týkají) – drtivá většina uvedených údajů již následně není zmíněna ani nijak využita; jejich uvádění se proto jeví jako samoučelné.

V kapitole 5 pak autorka postupně přechází k tematice, kde se již neopírá o nastudované zdroje, nýbrž o svoji vlastní profesní zkušenost. jádrem této části práce je kap. 5.3 (str. 69–80), kde autorka formuluje devět dilemat v práci s romskými klienty v NZDM a navrhuje jejich řešení. Těchto cca 10 stran představuje vlastně jediný skutečně originální vklad autorky a opravdu přináší, jak bylo slíbeno v úvodu, příklady z praxe, jak s romskými klienty efektivně pracovat; ani zde se však nedočkáme ani pokusu nějakým způsobem obhájit obecnou tezi vytčenou v úvodu jako cíl: totiž že „přístup pracovníků NZDM založený na respektování důstojnosti a práv každého člověka vede u klientů k pozitivnímu ovlivňování jejich osobnosti a morálky, k formování jejich hodnot“. Dokonce ani není jasné, jak by zvolená metoda (na rozdíl např. od vhodně navržené empirické studie) vůbec mohla k obhájení takovéto teze vést.

Je otázkou, zda toto není na diplomovou práci poněkud málo. V příslušné pasáži se autorka zjevně prakticky výlučně opírá o své praktické profesní zkušenosti a nikoliv o schopnosti, znalosti, postoje atd.

načerpané studiem; tato pasáž proto může těžko prokazovat, že si autorka takovéto kompetence osvojila.¹ Pokud pak jde o zbytek práce, zde e k již uvedené výtce toliko kompilačního charakteru celého textu přidruží i konkrétní problémy věcné, k nimž nyní přejdu.

2) Konkrétní problémy

Vzhledem k názvu i k vytčenému cíli je pro práci klíčový pojem lidské důstojnosti – právě on by měl stát v centru teoretické části práce, měl by být pečlivě a samostatně vypracován v kritickém kontaktu s různými historickými i současnými koncepcemi, aby mohl být následně aplikován na řešení otázek praktického přístupu k Romům v NZDM. Právě zde měla autorka příležitost osvědčit svoji teoretickou odbornou kompetenci – k tomu však bohužel nedošlo. Zpracování tohoto pojmu v předložené diplomové práci nelze označit jinak než jako selhání. Autorka se mu věnuje na necelých čtyřech stranách, z čehož tři strany tvoří povrchní, místy hrubě neadekvátní a nadále nijak nezužitkovaný historický přehled, zbylou půlstranu pak reprodukce čtyř různých navzájem nekompatibilních současných pojetí lidské důstojnosti (každému je věnována 1–2 věty), jež autorka nijak neporovnává, neuvádí je do souladu ani do souvislosti, neanalyzuje je, ba ani vůbec nijak nekomentuje – příslušná kapitola má víceméně charakter výpisků z literatury (čímž se příliš neliší od většiny ostatních partií práce). Autorka neobjasňuje ani tak základní otázku, zda „lidskou důstojností“ míní skutečnost právní, anebo ontologickou – první dvě uvedené definice svědčí zřetelně pro to první, třetí pro to druhé, čtvrté vyjádření je pak natolik vágní, že není jasné, zda vůbec něco určitého o pojmu lidské důstojnosti říká. Pojem lidské důstojnosti tudíž zůstává v práci zcela nevyjasněn.

Historický exkurs ponechám bez komentáře, pouze s poznámkou, že označovat obecně křesťanské (a židovské!) pojetí lidské důstojnosti (založené na tom, že Bůh stvořil člověka k obrazu svému) za „středověké“, u práce obhajované na teologické fakultě poněkud překvapuje. Netvrdím samozřejmě, že absolventka teologické fakulty musí s křesťanským pojetím souhlasit, ale alespoň by mohla vědět o jeho (stálé) existenci a vzít je v úvahu jako relevantní koncepci (a ne jen jako pouhou historickou epizodu kdysi ve „středověku“).

Podobně nedostatečné je pojednání pojmu lidských práv, které v práci následuje. Ani zde nenajdeme žádný pokus o vlastní systematický výklad tohoto pojmu, ale pouze historický exkurs následovaný přehledem-koláží pojetí několika právních dokumentů, která lidská práva zakotvují. Ani zde není vyjasněna základní otázka, zda autorka lidská práva chápe jako zakotvená objektivně ontologicky (a jak, případně v jakém rozsahu), nebo toliko pozitivně-právně. V historickém exkursu (kap. 4.3) autorka hovoří o postupném „ustanovování“ lidských práv, „aby nedocházelo k upírání lidské důstojnosti“, a zahrnuje mezi ně i taková práva „4. generace“ jako např. právo na obhajobu či právo na příznivé životní prostředí, o nichž lze vskutku těžko myslet na zakotvení v lidské přirozenosti jako takové. Zdá se tedy, že autorka nemůže mít na mysli práva ontologicky daná a vždy platná, nezávislá na právní úpravě (nebo vůbec na existenci státu). Na druhou stranu, autorka cituje pojetí LZPS, podle níž lidská práva nepocházejí od státu, nýbrž jsou založena v lidské přirozenosti. I zde tedy zůstávají teoretické fundamenty její práce zcela nevyjasněny; teoretická část práce zkrátka neplní svůj účel.

Tato nevyjasněnost, která je důsledkem absence originální práce s použitými (namnoze si protirečícími) zdroji, se projevuje i v dalších částech textu. Upozorním již jen na jeden případ, a tím je kap. 1 nazvaná „Romové“, od které čtenář očekává vyjasnění způsobu, jak autorka pojímá a identifikuje předmět své práce – romskou minoritu. V tomto očekávání je však čtenář zklamán. Autorka nejprve uvede několik

¹ Srov. Bauman–Veber, *Metodická pomůcka ke zpracování závěrečných prací* (TF JU, 2010), str. 6.

neslučitelných názorů na to, jak lze či naopak vůbec nelze vymezit Romy jako svébytnou etnickou skupinu, aby nakonec výklad uzavřela absurdní skeptickou tezí, že „nikdo již není schopen zodpovědět otázku, kdo je Rom“. To jí ovšem nebrání v tom, aby v dalším textu Romy poměrně dosti konkrétně a nepochybně přesvědčivě charakterizovala, pokud jde o jejich typické osobnostní, vývojově-psychologické atd. vlastnosti. Sama autorka nepochybně nemá v drtivé většině případů problém rozeznat Roma od Neroma – proč tedy přistupuje na absurdní teze svých patrně ideologicky zatížených zdrojů, které vyvrací i její vlastní profesní praxe? Po vcelku zdařilé obecné charakteristice Romů z hlediska psychologického a sociologického (která je z nashromážděných názorů a faktů snad jako jediná upotřebena v praktické části, kde se řeší dilemata práce s Romy v NZDM) však přichází další veletoč: autorka zařazuje kapitolu 1.4 „Stereotypy, předsudky a diskriminace“, kde s implicitním odsudkem, který se patrně rozumí samo sebou, popisuje tyto tři konceptuální strašáky. Je přitom zajímavé, že její výčet stereotypů a předsudků majority vůči Romům se, věcně vzato, překvapivě shoduje s jejími vlastními charakteristikami romské minority (hluknost, nezáměr o vzdělání, slabá vůle a vytrvalost...). Je tedy její povědomí o charakteristických vlastnostech Romů (které pochopitelně nemusí sdílet *nutně každý* Rom), které jí mimo jiné pomáhá adekvátním způsobem s nimi pracovat v NZDM, snůškou „předsudků“ a „stereotypů“? Zdá se zkrátka, že v autorce a potažmo v textu práce se sváří rozumně interpretovaná praktická zkušenost s všemožnými módními teoretickými koncepty, aniž je autorka schopna tento svár reflektovat, potažmo nějak vyřešit.

Velkou slabinou práce je i její formální stránka – práce obsahuje neúnosné množství chyb prakticky na každé stránce, od chybějících mezer mezi slovy přes chybějící čárky či jinak chybnou interpunkci, neobratně formulované věty („V osvícenství se lidská důstojnost neodvívá nábožensko- duchovním pojetím člověka, ale rozvíjí se filosofickým směrem“, str. 59; „Mezi poruchy příjmu potravy patří poruchy, které se projevují poruchou myšlení a jednání ve vztahu k jídlu...“, str. 36) až po hrubky typu „hranice fungovali“, „klienti jsou citliví“ (str. 71), či „vyplívající“ (str. 65); zvlášť velké množství chyb se nalézá v referencích v poznámkách pod čarou.

3) Shrnutí a hodnocení

Základním problémem práce je, že její obsah a způsob zpracování vůbec nevede a nemůže vést k hlavnímu vytčenému cíli („ukázat, že přístup pracovníků NZDM založený na respektování důstojnosti a práv každého člověka vede u klientů k pozitivnímu ovlivňování jejich osobnosti a morálky, k formování jejich hodnot“). Žádný metodicky ujasněný pokus o doložení této teze práce neobsahuje. Vedlejšího cíle („nabídnout možné efektivní způsoby, jak s romskými klienty pracovat...“) se pak týká pouze velmi malá část práce, která si tak říká „vystačí sama“ a nijak nezužitkovává předchozí teoretické pasáže (snad s výjimkou charakteristiky romského etnika, která je ovšem zpochybněna nekompatibilními tezemi o nemožnosti romské etnikum vymezit a pasáží pranyřující „stereotypy“ a „předsudky“, které se namnoze shodují s autorkou uváděnými charakteristikami). Zmíněná pasáž navíc zrcadlí spíše autorčinu profesní zkušenost než její studium na TF JU – v zásadě nejde o víc než o popis prakticky osvědčených řešení daných dilemat. Zbytek rozsahu práce je vyplněn textem, který má charakter kompilace, či spíše glosovaných výpisků z literatury k danému tématu, postrádá hlubší logickou souvislost a často i koherenci.

*Metodická příručka*² stanoví, že „diplomová práce nesmí být jen kompilací vhodně zvolených zdrojů, ale její autor by měl dokázat předložené informace interpretovat v patřičném kontextu, měl by je dokázat shrnout, navzájem porovnat, případně obecné kategorie doložit konkrétními příklady z praxe“.³ Dále, „jako

² Viz pozn. 1.

³ *Metodická příručka*, str. 16.

nevyhovující bude práce posuzována v případě, že teoretický základ zůstane u pouhé kompilace a empirické šetření nabídne jen popis reality, přičemž k teoretické pasáži bude pouze nefunkčně „přilepeno“ [...] a jeho postup z ní nebude nijak explicitně vycházet“.⁴ A dále: „Diplomová práce však v každém případě musí splňovat tyto minimální požadavky: používá obecnější kategorie, klasifikace, teoretické modely apod.; *text nesmí mít pouze popisný nebo kompilační charakter*, dílčí poznatky musí dokázat zobecnit; obsah [...] musí být vzhledem k tématu práce adekvátní [...]“.⁵ Jako „dobrá“ bude naproti tomu podle příručky hodnocena práce za podmínky, že vykazuje-li formální nedostatky (typu více než 20 chyb, větší množství neobratných formulací či nepečlivé provedení citací), musí být její obsah hodnocen jako „velmi dobrý“, tj. „mírně problematický“.⁶

Mám za to, že z uvedeného nelze učinit jiný závěr, než že z hlediska *Metodické příručky* předložená práce nemůže být doporučena k obhájení. Z pozice neodborníka v daném oboru neseznámeného s jeho zvyklostmi a kritérii je pro mne ovšem poněkud obtížné vynést kategoricky tento soud, jakkoliv nevidím prostor pro žádný jiný; zůstávám tudíž otevřen možnosti, že budu obhajobou přesvědčen o opaku.

Lukáš Novák

---

⁴ *Metodická příručka*, str. 17.

⁵ *Metodická příručka*, str. 53.

⁶ *Tamtéž*.